

ש א ל ו ת ו ת ש ו ב ו ת

מהר"ם מרוטנבורג

לרבנו הגדול
רבי מאיר ב"ר ברוך זיע"א
מרוטנבורג

יוצא לאור מחדש על פי כתבי יד ודפוסים ראשונים
עם הוספות והשלמות, תיקונים ושינויי נוסחאות
ציונים ומקורות, הערות ומקבילות

כרך ראשון
דפוס פראג

מפעל תורת חכמי אשכנז
מכון ירושלים • תשע"ד

תתסו

תשובה בטריז המדינה

נפלה יבמה לפני בחור אחד שהיה נשואי אשה, אחרי כך מתה אשתו ושלח לר"ת אם מצות חליצה קודמת למצות יבום או להיפך.

ושלח ר"ת פסק דמצות חליצה קודמת כאבא שאול [יבמות לט, ב], חדא משום דסתמא דריש במסכת יבמות [ג, א] כוותיה, ובמסכת בכורות [ג, א] עכשיו שאין מתכוונין כאבא שאול, ובפרק ב"ש [יבמות קט, א] ג' דברים בחליצה כאבא שאול. וגם רבינו עזריא ב"ר נתן פסק כאבא שאול מאלו ראיות. וכן פסק בתשובות הבבליים, ואפי' חסידים הראשונים דור התנאים כשהיו מייבמין היו בועלין דרך סדין כדמשמע בירושלמי [יבמות פ"א ה"א] ר' יוסי בר' חלפתא היה בועל יבמתו דרך סדין ונטע ה' ארזים בישראל. וכן בתשובות ר' יוסף ב"ר הושעיא פסק כן. ואע"ג דפסק ר"ח כרבנן, פסק דכתובות [סד, א] עיקר דפסק כשמואל סלקא שמעתי.

שינויי נוסחאות

1. ראה שנו"ס ס"ס תתסג. 2. נראה הדין, בתשובות ופסקים מאת חכמי ספר סיני. **תתסה** 3. בו, לפנינו בגמ': בה, וכן בסמוך. 4. עפ"י תשובות ופסקים מאת חכמי אשכנז וצרפת.

נשים סי' לב, הגמ"י יבום א, א, תרומת הדשן סי' רכ, מהר"י מינץ סי' י, שו"ת מהרי"ק סי' קב. א. הובאו דבריו בתוס' יבמות לט, ב ד"ה אמר. ב. בבבלי שבת קיח, ב מובאים דברי רבי יוסי בשינוי בזה"ל "אמר רבי יוסי חמש בעילות בעלתי ונטעתי חמשה ארזים בישראל" וכו'. ומכך הוכיח בשו"ת קרית חנה סי' טו שלדעת רבי יוסי מצות יבום קודמת שלא כדברי הגאונים, ולדבריו אף מהירושלמי אין הוכחה שמצות חליצה קודמת, שכן אף באשתו אמרו לעשות כן משום קדש עצמן במותר לך. ג. הובאו דבריו בתוס' שם.

משפט הנשים, ומה
מנה שאת זקינה ואינך
א גט ולא כתובה.

ה לא גט ולא כתובה
אדם כמה נשים על
קם בסיפוקיהו, ואם
ת"א. ואע"ג דפליגי ר'
ורבותינו חזרו ונמנו
נחמן הלכה כרבותינו,
נמליכין בו³ ורב הונא
א דכלתיה דרב זביד
שם סד, א] השתא דלא
לא כמר בתפסה לא
ג' יהבינן לה ומשהינן
ה התראה בב"ד קודם,

יבותר הוראה תקינו
תפסה וליתן לה גט
ונות ישראל לתרבות
ז הימנה. וכי מפקינן

תשובה בתשובות ופסקים
שו"ת רגמ"ה סי' מב,
א. אף דרבינו גרשם
שתי נשים (אא"כ נאמר
(, כתב בשו"ת מהר"ם
אין לו בנים מהראשונה
"ת זכרון יהודה סי' פט
בתוס' כתובות סג, ב סוף
זי' רכט. ובנידון התשובה
יבמות סי' לא, תשומ"י

אם ידוע הדבר שהיה מוצא נאה הימנה וגדולה בעושר ומתוך מעשיו ניכר שלשם מצוה נתכוין תבא עליו ברכה. תדע שהרי ר' יוחנן דאית ליה בפרק אע"פ [כתובות סד,א] דמצות חליצה קודמת אית ליה פרק החולץ [יבמות לט,ב] דמצות יבום קודמת, אלא ודאי יקיים מצות יבום, ואע"פ שלא היתה ראויה לו בשעת נפילה מחמת תקנת ר"ג ז"ל שהיתה אשתו קיימת בשעת נפילה, מ"מ קורא אני עליה יבמה יבא עליה דהא גריע טובא מחייבי לאוין דבני חליצה ויבום ניהו ולא אסירי אלא משום גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה, וא"כ קורא אני עליה כאן בשעת נפילה יבמה יבא עליה. ועוד דלא דמי כלל לשאר איסורין דהא משרא שריא ליה בהתרת החרם. וכן נראין הדברים לכאורה.

ושלום יצחק בר' אברהם תנכ"ה.

סוף דבר עתה בזמן הזה החרימו הקהילות יבמה שנפלה לפני יבם ויש לו אשה שאינו יכול לקיים מצות היבום מפני החרם שיש לו לחלוץ בלא כסף, ואם אינו רוצה יכופו אותו. ואם נפלה לפני יבם ואין לו אשה ורוצה ליבמה והיא אינה רוצה ואין בו מומין, יעגנה לעולם או תתן לו כסף שיחלוץ לה:

תתסז

מחזי כשכר שבת [כתובות סד,ב].

כתב רבינו ברוך, מכאן יש לי חשש על החזנים כגון ר' יעקב מנויא"מגין שמשכירין אותו להתפלל בשבת לנישואין, דמיחזי כשכר שבת. וה"ר שמואל בנו אמר שאין איסור בדבר דהא נותנין לקיים המצוה להתפלל ואין זה שכר שבת²:

וגאונים הרבה פסקו כרבנן והיבמה שמסרבת בכך היא מורדת, וראיתם מדרכ נחמן [יבמות לט,ב] אכשיר דרא כו'. ובשאלות דרב אחאי פסק נמי כרבנן ולית להו הא דכתובות. ובכתובות בשילהי האשה [פא,ב] בעא אחוה למיפסל כו'. ובפרק מצות חליצה [יבמות קא,א] בתי עמדי, ופירש"י שאמרה עמדי עמו והתיבמי לו, מכל הני שמעתא משמע דמיבמין, וכן עמא דבר בכל זה המלכות.

ואני הייתי סבור שבזה הייתם מסתפקים שהיה נשוי אשה בשעה שנפלה לו יבמתו ולא יכול ליבמה מפני חרם רבינו גרשם שהחרים שלא ליקח ב' נשים, והרי אין אני קורא בשעת נפילה יבמה יבא עליה, ואמרין בפרק ד' אחין [שם כז,ב] כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה כו'. מיהו הא פליג רבי יוחנן וקיימא לן רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. ואפילו הכי אין לחוש דאם לא כן אם כן כל יבמות אסורות שהרי צריכות להמתין ג' חדשים וגם מפני האבל.

ורבינו יקרי שאל יבמה נדה בשעת נפילה איך מותרת ליבם הא אין אני קורא בה בשעת נפילה יבא עליה. ותירץ משום דרכיה דרכי נועם שהרי יודעת היא שתפסוק ותטהר ויהא לה היתר ולא תנשא לאחר ותמתין עד שתתיבם. ועוד י"ל איסור דבר אחר גרם לה כגון ט"ו נשים שפוטרו צרותיהן, אבל נדה מחמת עצמה היא¹.

ושלחו והגיעו הדברים להרי"ם והשיב אע"פ שר"ת פסק דמצות חליצה קודמת, מ"מ אם מוכיח מתוך מיאונין של יבם שממאן ליבם מתחילה אלא שמרצין אותו על כך שמתכוין לשם מצוה, אז ודאי מצות היבום קודמת כיון שידוע הדבר שאינו מתכוין לשם נוי ולשם עושר אלא לקיים מצות יבום כמו שפייסהו על כך להקים שם המת. וכן

ד. כן פסקו הרי"ף יבמות יג,ב והרמב"ם יבום א,ב. ובטור אה"ע סי' קסה הובאו כל השיטות. ה. כ"כ הרמב"ם שם ב,י והטור שם. וראה בראבי"ה סי' תתקעו שהביא חולקים על כך. ו. הובא גם בראב"ן יבמות ד"ה יבם קטן, ובתוס' יבמות ב,א (ד"ה ואחות) וברא"ש יבמות פ"א סי' ב הקשו כן בלא הזכרת שם המקשה. ז. ראה בגליוני הש"ס שם מה שהקשה על תירוצו זה. ובראב"ן הובאו שני תירוצים נוספים. א. שנדה שונה משאר עריות שאין תופס בהן קידושין מה

שאיין כן בנדה שתופס קידושין. ב. שבנדה אם עבר על האיסור ובא עליה קנאה, לכן קרינן ביה יבמה יבא עליה. **תתסז** כת"י פראג סי' רל. כל התשובה במרדכי כתובות סי' קפט, ובב"י או"ח תקפה, ה. א. כתב המ"ב שו"כ בשם האחרונים שמכל מקום אינו רואה סימן ברכה. ב. ראה בב"י שם מה שהקשה על דברי רבינו שמואל ומה שכתב בביאור דבריו, וכן מה שביאר בחידושי אנשי שם על המרדכי שם אות מ. ושתי הדעות הובאו בשו"ע או"ח שו"ה.